

«گروه ریاضی»

پایان نامه کارشناسی ارشد ریاضی

عنوان

حلقه‌های ماتریسی قویاً تمیز روی حلقه‌های موضعی جابه‌جایی

نگارش

بهنام ابراهیم زاده

استاد راهنما

دکتر ناهید اشرفی

استاد مشاور

دکتر علی معدن‌شکاف

اردیبهشت ماه ۱۳۸۹

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قدردانی

در اینجا از کلیه افرادی که به من در تهیه این پایاننامه و همچنین در این دوره تحصیلی یاری نموده‌اند، خصوصاً از استاد ارجمند جناب آقای دکتر بهمنی و سرکار خانم دکتر اشرفی تشکر و قدردانی می‌نمایم.

تقدیم بہ :

پدر

و

دستان پر مهر مادر

چکیده

در این پایان نامه سعی خواهد شد حلقه‌های موضعی جابه‌جایی را مشخص کنیم که حلقه‌ی ماتریس‌های $n \times n$ روی آنها قویاً تمیز باشند. روند کار بر اساس تجزیه در $R[t]$ است. همچنین نشان می‌دهیم برای هر چند جمله‌ای تکین $f \in R[t]$, قویاً تمیز بودن ماتریس همراه چند جمله‌ای f معادل است با اینکه همه‌ی ماتریس‌هایی با چند جمله‌ای مشخصه‌ی f , قویاً تمیز باشند. در ادامه با معرفی $-SRC$ – تجزیه‌ها، ارتباط میان SRC – تجزیه‌ها و ماتریس‌های قویاً تمیز در $\mathbb{M}_n(R)$ را بررسی می‌کنیم و همچنین با توجه به تعریف $SRC(SR)$ تجزیه‌ها، مفهوم $n - SRC$ – حلقه‌ها را بیان می‌کنیم و مثال‌هایی از SRC – حلقه‌ها از جمله حلقه‌های موضعی هنسلى را ارائه می‌دهیم و سپس ارتباط آن را با ماتریس‌های قویاً تمیز در (R) بررسی می‌کنیم. همچنین مفهوم PR – تجزیه‌ها را بیان و ارتباط آن با ماتریس‌های قویاً تمیز در (R) بررسی می‌کنیم و در انتها مباحثی در مورد ماتریس‌های قویاً π – منظم را مورد بررسی قرار می‌دهیم و با بیان مفهوم SP – تجزیه‌ها، ارتباط میان این تجزیه‌ها با ماتریس‌های قویاً π – منظم را بررسی می‌کنیم.

واژه‌های کلیدی: حلقه‌ی قویاً تمیز، حلقه‌ی موضعی جابه‌جایی، $n - SRC(n - SR)$ – حلقه‌ها، حلقه‌ی موضعی هنسلى، حلقه‌ی قویاً π – منظم، چند جمله‌ای مشخصه.

مقدمه

در این پایان نامه سعی خواهد شد حلقه‌های موضعی جابه‌جایی را مشخص کنیم که حلقه‌ی ماتریس های $n \times n$ روی آنها قویاً تمیز باشند. روند کار بر اساس تجزیه در $R[t]$ است. همچنین نشان می دهیم برای هر چند جمله‌ای $f \in R[t]$ ، قویاً تمیز بودن ماتریس همراه چند جمله‌ای f معادل است با اینکه همه‌ی ماتریس‌هایی با چند جمله‌ای مشخصه‌ی f ، قویاً تمیز باشند. در این پایان نامه چون بحث در مورد حلقه‌های قویاً تمیز است پس بهتر است که بدانیم مفهوم حلقه‌های تمیز از چه زمانی تعریف شده است.

مفهوم تمیزی برای اولین بار در سال ۱۹۷۷ توسط نیکولسن^۱ در مرجع [۲۴] معرفی شد. یک عنصر از یک حلقه را تمیز گوییم هرگاه بتوان آن را به شکل جمع یک عنصر خودتوان و یک عنصر یکال نوشت و همچنین یک حلقه را تمیز گوییم هرگاه هر عنصر آن تمیز باشد. در این زمینه محققان نتایج بسیاری بدست آورده‌اند برای مثال نیکولسن در مرجع [۲۴] نشان داد که تمیزی یک شرط کافی برای یک حلقه با خاصیت تبادلی می‌باشد، و همچنین بعدها کامیلیو^۲ و یو^۳ در مرجع [۷] نشان دادند که برای حلقه‌ها رابطه‌ی زیر را داریم :

$$\text{حلقه‌ی تبادلی} \implies \text{حلقه‌ی تمیز} \implies \text{حلقه‌ی نیمه‌کامل}$$

در ادامه محققان در مرجع [۶] مفهوم مدول تمیز را بیان کردند که یک مدول را تمیز گوییم هرگاه حلقه درون ریختی اش تمیز باشد. در ادامه نیکولسون در مرجع [۲۵] مفهوم عنصر قویاً تمیز را بیان کرد که یک عنصر از یک حلقه را قویاً تمیز گوییم هرگاه بتوان آن را به شکل جمع یک عنصر خودتوان و یک عنصر یکال نوشت که با هم جابه‌جا شوند و همچنین یک مدول قویاً تمیز است هرگاه حلقه درون ریختی اش قویاً تمیز باشد. او همچنین نشان داد حلقه‌های موضعی، قویاً تمیز هستند. بعدها نیکولسون نشان داد که حلقه‌های قویاً^۴ – منظم، قویاً تمیز هستند و همچنین حلقه‌های کامل و در

Nicholson^۱

Camillo^۲

Yu^۳

حالت خاص حلقه‌های آرتینی قویاً تمیز هستند. هدف ما در این پایان نامه این است که حلقه‌های R موضعی جابه‌جایی را مشخص کیم که $\mathbb{M}_n(R)$ ، قویاً تمیز باشد برای مثال از قبل می‌دانیم که اگر حلقه آرتینی چپ (راست) باشد آن گاه به ازای هر n ، $\mathbb{M}_n(R)$ قویاً تمیز است و یا در جای دیگر کیم^۳ ولی^۵ در مرجع [۱۶] نشان داده‌اند که اگر حلقه‌ی R موضعاً متناهی باشد آن گاه $\mathbb{M}_n(R)$ به ازای هر n ، قویاً تمیز است از طرفی وانگ^۶ و چن^۷ در مرجع [۳۰]، مثال (۱) ثابت کردند که $\mathbb{M}_2(\mathbb{Z}_{(2)})$ قویاً تمیز نیست که این مثال در واقع پاسخ منفی به سوالی بود که نیکولسن در مرجع [۲۵] مطرح کرده بود که آیا حلقه‌های نیمه کامل، قویاً تمیز می‌باشند یا خیر. بعدها چن و یانگ و زو در مرجع [۱۱] نشان دادند که روی حلقه‌های موضعی جابه‌جایی $\mathbb{M}_2(R)$ قویاً تمیز است و سپس لی در مرجع [۲۱] روشی را که چن و یانگ^۸ و ذو^۹ در مرجع [۱۱] به کار گرفته بودند را کامل کردند. بسیاری از نتایج از مراجع [۱۱] و [۲۱] حالت‌های خاصی از قضایا و مباحثی هستند که در این پایان نامه به آن می‌پردازیم ما در ادامه با مفهوم $SRC - n$ -حلقه‌ها آشنا خواهیم شد.

این پایان نامه شامل سه فصل است که در فصل اول تعدادی تعاریف، لم و قضیه که در فصل‌های بعدی از آن استفاده شده است را آورده‌ایم. فصل دوم شامل سه بخش است که در بخش اول در مورد تجزیه SRC و مفهوم $R[t]$ در مورد SR -تجزیه بحث می‌کیم. در بخش دوم در مورد رابطه‌ی SRC -تجزیه و قویاً تمیزی از $\mathbb{M}_n(R)$ مباحثی را عنوان می‌کنیم و در بخش سوم مثال‌هایی از SRC -حلقه‌ها می‌آوریم. فصل سوم شامل دو بخش است که در بخش اول انواع دیگری از تجزیه‌ها و ارتباط آنها با SRC -تجزیه‌ها را مورد بحث قرار می‌دهیم در بخش دوم از این فصل در مورد حلقه‌های ماتریسی قویاً^{۱۰}-منظم مباحثی را بیان خواهیم کرد. در این پایان نامه تمامی تعاریف، مثال‌ها، لم‌ها، گزاره‌ها، قضیه‌ها و نتایج ابتدا با شماره فصل، بعد با شماره بخش و سپس با شماره مطلب مورد نظر آورده شده است. مطالب این پایان نامه بر اساس مقاله‌های [۶]، [۲۴] و [۳۱] تنظیم گردیده است.

Kim^۴
Lee^۵
Wang^۱
Chen^۷
Yang^۸
Zhou^۹

فهرست مندرجات

۱۰	پیش نیازها و مفاهیم اولیه	۱
۱۱	گروه، حلقه و مدول	۱.۱
۲۳	توسیع میدان و بستارجبری	۲.۱
۳۶	مباحثی از جبر خطی	۳.۱
۴۳	تجزیه وارتباط آن با ماتریس‌های قویاً تمیز در $M_n(R)$ – $SRC(SR)$	۲
۴۳	تجزیه در $R[t]$	۱.۲
۵۲	تجزیه و قویاً تمیزی در $M_n(R)$ – SRC	۲.۲

۸۰	مثال هایی از SRC -حلقهها	۳.۲
۹۹	۳ انواع دیگری از تجزیه‌ها و حلقه‌های ماتریسی قویاً π -منظم	
۹۹	۱.۳ انواع دیگری از تجزیه ها	
۱۰۸	۲.۳ حلقه‌های ماتریسی قویاً π -منظم	
۱۲۹	کتاب نامه	
۱۳۳	فهرست علایم	
۱۳۵	واژه نامه‌ی انگلیسی به فارسی	
۱۴۰	واژه نامه‌ی فارسی به انگلیسی	
۱۴۴	فهرست راهنما	

فصل ۱

پیش نیازها و مفاهیم اولیه

این فصل شامل سه بخش می باشد. در بخش اول تعدادی تعاریف و قضایا مربوط به مباحث گروه، حلقه و مدول را بیان می کنیم و در بخش دوم مباحثی را در مورد توسعی و بستارجبری میدانها می آوریم و همچنین در بخش سوم تعدادی تعاریف و قضایا مربوط به جبرخطی که بیشتر مربوط به مباحثی از مرجع [۳۴] می باشند را می آوریم. هدف از بیان مباحث این فصل کمک به اثبات موضوع اصلی در فصل‌های بعدی می باشد. در این پایان نامه:

۱) در سراسر این بحث حلقه‌ی موضعی جابه‌جایی R با ایدآل ماکسیمال J را بانماد (R, J) نشان می دهیم، و نماد $(\frac{R}{J})$ را با ضابطه‌ی $\bar{\pi} : R \longrightarrow \frac{R}{J}$ به عنوان هم‌ریختی حلقه‌ی خارج قسمتی از حلقه‌ی R به میدان $\frac{R}{J}$ در نظر می‌گیریم که در آن $\bar{R} = \frac{R}{J}$ می‌باشد و همچنین از نماد $\bar{\pi}$ به عنوان هم‌ریختی القایی برای هم‌ریختی های $R[t] \longrightarrow \bar{R}[t]$ و $\mathbb{M}_n(R) \longrightarrow \mathbb{M}_n(\bar{R})$ استفاده می کنیم.

۲) مجموعه‌ی همه‌ی یکال‌های حلقه را با $U(R) = U$ نشان می‌دهیم.

۳) از نماد $J(R)$ به عنوان رادیکال جیکوبسن حلقه‌ی R استفاده می کنیم.

۱.۱ گروه، حلقه و مدول

تعریف ۱.۱.۱ یک گروه که در آن هر عنصر مرتبه اش توانی ($\geq$) از عدد اول ثابتی مانند P باشد، را یک $-P$ -گروه گوییم. شرط ($\geq$) به این علت که $\langle e \rangle$ یک $-P$ -زیر گروه G است و $P^\circ = 1 = |\langle e \rangle|$ باشد.

قضیه ۲.۱.۱ گروه متناهی G ، یک $-P$ -گروه است، اگر و فقط اگر $|G|$ توانی از P باشد.

برهان: به نتیجه‌ی ۳.۵ صفحه‌ی ۱۴۶ از مرجع [۱۷] رجوع شود. □

تعریف ۳.۱.۱ فرض کنیم G یک گروه آبلی و τ یک توپولوژی روی G باشد. را یک گروه توپولوژیک گوییم هرگاه توابع

$$(G \times G \longrightarrow G) \quad (\text{عمل جمع})$$

$$(x, y) \longrightarrow x + y$$

$$(G \longrightarrow G) \quad (\text{عمل ضرب})$$

$$x \longrightarrow -x$$

پیوسته باشند.

تعریف ۴.۱.۱ یک دنباله مانند $\{x_n\}$ از عناصر G را یک دنباله‌ی کوشی گوییم هرگاه برای هر $m, n \geq s(V)$ از $\circ$ یک عدد صحیح مانند $(V)^s$ وجود داشته باشد به طوری که برای هر $x_m - x_n \in V$ داشته باشیم

تعريف ۵.۱.۱ عنصر e از حلقه R را خود توان گوییم هرگاه $e^2 = e$. مجموعه‌ی همه‌ی عناصر خود توان حلقه‌ی R را با $Id(R)$ نشان می‌دهیم.

تعريف ۶.۱.۱ عنصر خود توان e از حلقه R را خود توان مرکزی گوییم هرگاه برای هر $r \in R$ داشته باشیم $er = re$.

تعريف ۷.۱.۱ فرض کنید e یک عنصر خود توان از حلقه‌ی یکدار R باشد در این صورت مجموعه‌ی $eRe = \{exe \mid x \in R\}$ با جمع و ضربی که در R تعریف می‌شود، تشکیل یک حلقه می‌دهد که عضو خنثی جمعی آن $e \circ e = e$ و همانی ضربی آن $e \backslash e = e$ می‌باشد.

قضیه ۸.۱.۱ فرض کنیم e خود توانی از حلقه درون ریختی‌های M ($End(M)$) باشد. آنگاه $\mathbf{1} - e$ نیز خود توانی از $End(M)$ خواهد بود به طوری که :

$$Ker e = \{x \in M \mid x = x(\mathbf{1} - e)\} = Im(\mathbf{1} - e) \quad (1)$$

$$Im e = \{x \in M \mid x = xe\} = Ker(\mathbf{1} - e) \quad (2)$$

$$M = e(M) \oplus (\mathbf{1} - e)(M)$$

برهان: به لم ۵.۶ صفحه‌ی ۷۰ از مرجع [۱] رجوع شود. $\square$

لم ۹.۱.۱ فرض کنیم $R_1, R_2, \dots, R_n$ ایدآل‌های دو طرفه از R باشند آنگاه شرایط زیر معادلند:

$$R = R_1 + R_2 + \dots + R_n \quad (1)$$

$${}_R R = R_1 \oplus R_2 \oplus \dots \oplus R_n \quad (2)$$

(۳) R به عنوان گروه آبلی جمع مستقیم $R_1, R_2, \dots, R_n$ است،

□ برهان: به قضیه‌ی ۷.۶ صفحه‌ی ۹۸ از مرجع [۱] رجوع شود.

تعريف ۱۰.۱.۱ فرض کنید G یک گروه و R یک حلقه باشد و همچنین RG گروه آبلی جمعی (یک نسخه از R به ازای هر $g \in G$) باشد. یک عنصر x از RG را با مجموع صوری $\sum_{g \in G} R$ ، نشان می‌دهیم به طوری که $x_g \in R$ و تعداد متناهی از x_g ‌ها مخالف صفر است. جمع در $\sum_{g \in G} x_g \cdot g$ به صورت زیر تعریف می‌شود.

$$\sum_{g \in G} x_g \cdot g + \sum_{g \in G} y_g \cdot g = \sum_{g \in G} (x_g + y_g) \cdot g$$

و ضرب نیز در RG به صورت زیر تعریف می‌شود.

$$(\sum_{g \in G} x_g \cdot g)(\sum_{k \in G} y_k \cdot k) = \sum_{t \in G} z_t \cdot t$$

که در آن $z_t = \sum_{gk=t} x_g \cdot y_k$ است. RG باین اعمال یک حلقه است که آن را حلقه-گروه G روی R می‌نامیم. در ادامه داریم که RG تعویض پذیر است اگر و تنها اگر G و R تعویض پذیر باشد. و RG همچنین هرگاه حلقه‌ی R دارای واحد 1_R و 1_G باشد آنگاه $1_R \cdot 1_G = 1_R$ عنصر واحد R است.

تعريف ۱۱.۱.۱ عنصر $x \in R$ را شبیه منظم چپ گوییم هرگاه $x - 1$ وارون چپی در R داشته باشد و همین طور عنصر $x \in R$ را شبیه منظم راست گوییم هرگاه $x - 1$ یک وارون راست در R داشته باشد. یک عنصر از R می‌تواند شبیه منظم چپ باشد اما شبیه منظم راست نباشد.

قضیه ۱۲.۱.۱ هر حلقه‌ی یکدار را می‌توان در یک حلقه‌ی درون ریختی از گروه آبلی جمعی نشاند.

□ برهان: به قضیه‌ی ۸.۲۷ صفحه‌ی ۲۲۶ از مرجع [۲۷] رجوع شود.

تعريف ۱۳.۱.۱ فرض کنیم R یک حلقه باشد و K یک حلقه جابه‌جایی باشد و همچنین R : ϕ یک همویختی حلقه باشد. آنگاه دستگاه (R, K, ϕ) را یک K -جبر گوییم یا را یک K -جبر نامیم.

تعريف ۱۴.۱.۱ ایدآل I از حلقه R را ایدآل متناهی مولد گویند هرگاه مجموعه‌ای متناهی از عناصر R مانند $\{a_1, a_2, \dots, a_n\}$ موجود باشد به‌طوری که بتوان هر عنصر از I مانند x را به شکل $x = r_1 a_1 + r_2 a_2 + \dots + r_n a_n$ می‌باشد.

گزاره ۱۵.۱.۱ فرض کنیم RG یک حلقه-گروه باشد. در این صورت نگاشت $RG \rightarrow R$: ω با ضابطه‌ی $\omega(\sum x_g \cdot g) = \sum x_g$ یک برویختی حلقه‌ها می‌باشد که به این نگاشت، نگاشت افزایشی گوییم.

برهان: ابتدا نشان می‌دهیم ω خوش تعریف است. فرض کنیم $\sum x_g \cdot g$ و $\sum y_g \cdot g$ دو عنصر دلخواه از RG باشند و داشته باشیم $\sum x_g \cdot g = \sum y_g \cdot g$ ، با توجه به G ، که یک گروه ضربی است پس $\circ_{RG} = \circ_{R \cdot g} = \circ$. لذا برای هر $x_g = y_g$ ، $g \in G$ ، بنابراین $\sum x_g = \sum y_g$ پس $\omega(\sum x_g \cdot g) = \omega(\sum y_g \cdot g)$. بنابراین ω خوش تعریف است. به راحتی دیده می‌شود که ω یک همویختی حلقه‌هاست. اکنون نشان می‌دهیم ω پوشاست. فرض کنیم $r \in R$. قرار می‌دهیم $x = r \cdot 1_G \in RG$ داریم

$$\omega(x) = \omega(r \cdot 1_G) = r.$$

$\square$ بنابراین $x \in RG$ یافت شد که $\omega(x) = r$. پس ω پوشاست.

تعريف ۱۶.۱.۱ هسته‌ی برویختی حلقه‌های R : ω را ایدآل افزایشی حلقه-گروه RG گوییم و آن را با نماد $\Delta(RG)$ نمایش می‌دهیم. به عبارت دیگر $\Delta(RG)$ شامل تمام عناصر

$x = \sum x_g \cdot g \in RG$ می باشد که

$$\omega(x) = \omega\left(\sum x_g \cdot g\right) = \sum x_g = \circ.$$

و این ایدآل توسط $g' - g$ (تفاضل دو عنصر از G) تولید می شود.

تعریف ۱۷.۱.۱ ایدآل واقعی P از حلقه‌ی R را اول گوییم، هرگاه به ازای هر $a, b \in R$ داشته باشیم:

$$.b \in P \quad a \in P \quad \text{آنگاه } ab \in P \quad \text{اگر}$$

نکته ۱۸.۱.۱ فرض کنیم D ، یک دامنه صحیح باشد و همچنین فرض کنیم $a \in D$ و $\circ \neq a$ و

آن گاه a در D اول است اگر و تنها اگر (a) ایدآل اول در D باشد.

قضیه ۱۹.۱.۱ در حلقه‌ی تعویض پذیر و یکد از R ایدآل P اول است، اگر و تنها اگر حلقه‌ی خارج

قسمتی $\frac{R}{P}$ یک دامنه‌ی صحیح باشد.

برهان: به قضیه‌ی ۱۶.۲ صفحه‌ی ۱۹۷ از مرجع [۱۷] رجوع شود. $\square$

تعریف ۲۰.۱.۱ فرض کنیم R یک حلقه‌ی جابه‌جایی باشد. در این صورت:

۱) مجموعه‌ی تمام ایدآل‌های اول در R را طیف ایدآل اول R می گوییم و با $Spec(R)$ نشان می دهیم.

۲) مجموعه‌ی تمام ایدآل‌های ماکسیمال در R را طیف ایدآل ماکسیمال R می گوییم و با $Max(R)$ نشان می دهیم.

تعریف ۲۱.۱.۱ فرض کنیم M یک R -مدول باشد. پوچساز M در R را با $ann_R(M)$ نشان می دهیم و به صورت زیر تعریف می کنیم:

$$ann_R(M) := \{x \in M \mid \forall r \in R : rx = \circ\}$$

و در صورتی که $ann_R(M) = 0$ را یک مدول وفادار می‌نامیم.

تعريف ۲۲.۱.۱ حلقه‌ی R را یک حلقه‌ی ابتدایی گوییم هرگاه یک R -مدول ساده و وفادار وجود داشته باشد. یک ایدآل I از R را ابتدایی نامیم، هرگاه R/I حلقه‌ی ابتدایی باشد.

تعريف ۲۳.۱.۱ ایدآل I از حلقه‌ی R را پوچ توان گوییم هرگاه به ازای عدد صحیحی n داشته باشد.

$$I^n = 0 \text{ داشته باشیم}$$

تعريف ۲۴.۱.۱ عنصر x متعلق به حلقه‌ی R پوچ توان است، هرگاه $\exists n \in \mathbb{N}$ وجود داشته باشد به‌طوری که $x^n = 0$ ، مجموعه تمام عناصر پوچ توان حلقه R را رادیکال پوچ R می‌نامیم و با $Nil(R)$ نمایش می‌دهیم.

تعريف ۲۵.۱.۱ یک زیر مجموعه‌ی A از حلقه‌ی R را پوچ گوییم هر عنصر A پوچ توان باشد.

تذکر ۲۶.۱.۱ هر ایدآل پوچ توان، پوچ است، زیرا $I^n = 0$ ایجاب می‌کند که به ازای هر $a \in I$

$$a^n = 0$$

گزاره ۲۷.۱.۱ فرض کنید x یک عنصر پوچ توان از حلقه‌ی تعویض پذیر R باشد در این صورت داریم:

(۱) $1 + x$ در R یکال است،

(۲) مجموع یک عنصر پوچ توان و یک عنصر یکال، یکال است.

برهان: اثبات (۱): فرض کنیم x یک عنصر پوج توان در حلقه‌ی R باشد پس $n \in N$ ی موجود است
 $1 - x^n = (1 + x)(1 - x + x^2 + \dots + (-1)^n x^{n-1}) = 1 - x^n$. لذا $1 - x^n = 0$ ، بنا براین $x^n = 0$ است.
واین نتیجه می‌دهد که $1 + x$ در R یکال است.

اثبات (۲): فرض کنید x عنصری پوج توان و a عنصری یکال از R باشد ثابت می‌کنیم $a + x$ یکال است. چون x پوج توان است پس $n \in N$ ی موجود است که $x^n = 0$ و چون a یکال است پس برای $n \in N$ داریم $a^{-1}x^{n-1} = (a^{-1}x)^n = 0$ لذا $a^{-1}x^{n-1}a^{-1}x^n = a^{-1}x = 0$ پوج توان است و طبق قسمت (۱) $a + a^{-1}x = 0$ است. حال از اینکه a یکال است پس $(a + a^{-1}x)a = a + x$ یکال است و چون $a + x$ پس $a + x$ یکال است. $\square$

تعريف ۲۸.۱.۱ فرض کنیم S حلقه‌ای تعویض پذیر و یکد ار باشد و همچنین فرض کنیم R زیر حلقه‌ای از S باشد که شامل 1_S است در این صورت گوئیم S یک توسعی حلقه‌ی R است.

تعريف ۲۹.۱.۱ زیر مجموعه‌ی ناتهی S از حلقه‌ی R یک زیر مجموعه بسته ضربی نامیده می‌شود هر گاه $a, b \in S$ (زیرا در غیراین صورت S حلقه صفر است) و همچنین اگر آنگاه داشته باشیم $a, b \in S$ ، به علاوه اگر R یک حلقه‌ی یکد ار باشد، $1_R \in S$.

گزاره ۳۰.۱.۱ فرض کنید I یک ایدآل حلقه‌ی تعویض پذیر R و S زیر مجموعه‌ی R باشد و همچنین $I \cap S = \emptyset$. در این صورت مجموعه‌ی زیر از ایدآل‌های R ، $\Omega = \{J \in I_R \mid J \cap S = \emptyset, J \supseteq I\}$ (که با رابطه‌ی شمول مجموعه‌ی مرتب جزئی است) حداقل یک عضو ماقسیمال دارد و هر عضو ماقسیمال Ω ایدآل اول R است. (I_R نشان دهنده مجموعه‌ی همه ایدآل‌های R) می‌باشد.

برهان: به قضیه‌ی ۴۴.۳ صفحه‌ی ۵۸ از مرجع [۳۳] رجوع شود. $\square$

قضیه ۳۱.۱.۱ فرض کنیم R یک حلقه‌ی جابه‌جایی باشد در این صورت داریم

$$Nil(R) = \bigcap_{P \in Spec(R)} P$$

برهان: به قضیه‌ی ۵.۳.۵ صفحه‌ی ۱۲۹ از مرجع [۳۲] رجوع شود.

لم ۳۲.۱.۱ در حلقه‌ی ناصفرو یکد ار R همواره ایدآل‌های (چپ) ماکسیمال وجود دارند. در واقع هر ایدآل (چپ) در R (جزء خود R) مشمول در یک ایدآل (چپ) ماکسیمال است.

برهان: به قضیه‌ی ۱۸.۲ صفحه‌ی ۱۹۸ از مرجع [۱۷] رجوع شود.

قضیه ۳۳.۱.۱ فرض کنید R یک حلقه باشد در این صورت هر یک از شرایط زیر برابر با $J(R)$ (رادیکال جیکویسن) از R می‌باشد:

۱) اشتراک همه‌ی ایدآل‌های ماکسیمال (راست) چپ از R می‌باشد،

۲) اشتراک همه‌ی ایدآل‌های ابتدایی (راست) چپ از R می‌باشد،

۳) { به ازای هر $r, s \in R$ آنگاه rxs که در آن $x \in R$ می‌باشد، شبه منظم است }،

۴) { به ازای هر $r \in R$ آنگاه rx که در آن $x \in R$ می‌باشد، شبه منظم است }،

۵) { به ازای هر $s \in R$ آنگاه xs که در آن $x \in R$ می‌باشد، شبه منظم است }،

۶) اجتماع همه‌ی ایدآل‌های (راست) چپ شبه منظم از R می‌باشد،

۷) اجتماع همه‌ی ایدآل‌های شبه منظم از R می‌باشد،

به علاوه اگر خاصیت شبه منظم با شبه منظم چپ (راست) عوض شود آنگاه شرایط ۳ تا ۷

همچنان برای $J(R)$ برقرار است.

□ برهان: به قضیه‌ی ۱۵.۳ صفحه‌ی ۱۶۶ از مرجع [۱] رجوع شود.

تعريف ۳۴.۱.۱ ۳۴.۱.۱ حلقه غیربدیهی و یکدار R را موضعی گویند، هرگاه دقیقاً دارای یک ایدآل ماکسیمال چپ (راست) باشد.

لذا اگر R یک حلقه موضعی باشد، $J(R)$ ایدآل ماکسیمال منحصر به فرد R می‌باشد.

قضیه ۳۵.۱.۱ فرض کنیم R یک حلقه باشد آنگاه شرایط زیر معادلند:

(۱) R یک حلقه‌ی موضعی است،

(۲) R یک ایدآل چپ ماکسیمال دارد،

(۳) $J(R)$ ، ایدآل چپ ماکسیمال است،

(۴) $\frac{R}{J(R)}$ حلقه‌ی بخشی است،

(۵) اگر $x \in R$ باشد آنگاه x یا $x - 1$ وارون پذیراست.

□ برهان: به گزاره‌ی ۱۵.۱۵ صفحه‌ی ۱۷۰ از مرجع [۱] رجوع شود.

تعريف ۳۶.۱.۱ فرض کنیم P عددی اول باشد، در این صورت موضعی سازی $\mathbb{Z}$ در P که آن را با

$\mathbb{Z}_{(P)}$ نشان می‌دهیم زیر حلقه‌ای از $\mathbb{Q}$ است که به صورت

$$\mathbb{Z}_{(P)} = \left\{ \frac{m}{n} \in \mathbb{Q} \mid (P, n) = 1 \right\}$$

است و همچنین به راحتی می‌توان دید که $J(\mathbb{Z}_{(P)}) = P\mathbb{Z}_{(P)}$

قضیه ۳۷.۱.۱ هرگاه R یک حلقه‌ی تعویض پذیر یکد ار باشد آنگاه شرایط زیر معادلند:

۱) R یک حلقه‌ی موضعی است،

۲) تمام غیریکدهای R مشمول در ایدآلی مانند $M \neq R$ اند،

۳) غیریکدهای R یک ایدآل تشکیل می‌دهند.

برهان: به قضیه‌ی ۱۳.۴ صفحه‌ی ۲۳۰ از مرجع [۱۷] رجوع شود. $\square$

تعریف ۳۸.۱.۱ حلقه‌ی R را آرتینی چپ (آرتینی راست) می‌نامیم اگر R , به عنوان R -مدول چپ

(راست)، آرتینی باشد R آرتینی نامیده می‌شود اگر هم آرتینی (چپ) و هم (آرتینی راست) باشد.

توجه کنید که بنا به آنچه گفته شد، حلقه‌ی R , آرتینی چپ (آرتینی راست) است اگر و فقط اگر

هر زنجیر نزولی از ایدآل‌های چپ (ایدآل‌های راست) R سرانجام متوقف شود.

قضیه ۳۹.۱.۱ فرض کنیم R , حلقه‌ای جابه‌جایی و آرتینی باشد. در این صورت $\text{Max}(R)$

مجموعه‌ای متناهی است.

برهان: به قضیه ۱۱ صفحه‌ی ۱۷۱ از مرجع [۳۵] رجوع شود. $\square$

قضیه ۴۰.۱.۱ فرض کنید R , حلقه‌ی آرتینی چپ (به ترتیب آرتینی راست، آرتینی) باشد. در این

صورت، $J(R)^n = ۰$ موجود است که n پوچ توان است، یعنی عددی طبیعی مثل n موجود است که $J(R)^n = ۰$.

برهان: به قضیه‌ی ۸ (قسمت الف) صفحه‌ی ۱۶۹ از مرجع [۳۵] رجوع شود. $\square$

تعریف ۴۱.۱.۱ فرض کنیم G یک گروه توپولوژیک باشد در این صورت اگر قرار دهیم $A = G^n$ و

که A یک حلقه و G_n زیر گروهی از G باشد و همچنین a یک ایدآل در حلقه‌ی A آن‌گاه